

Henry Lion
OLDIE

Henry Lion
OLDIE

SILNÍ

KNIHA PRVNÍ
ZAJATEC
ŽELEZNÉ HORY

SILNÍ

FOBOS

KNIHA PRVNÍ: ZAJATEC ŽELEZNÉ HORY

SILNÍ

© by H. J. Oldie

Agreement by Wiedling Literary Agency

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Klára Kaplanová, 2018

Cover © Dobrovský s. r. o., 2018

© DOBROVSKÝ s. r. o., 2018

ISBN 978-80-7642-207-0 (pdf)

Henry Lion Oldie

SILNÍ

KNIHA PRVNÍ: ZAJATEC ŽELEZNÉ HORY

KNIHA PRVNÍ

ZAJATEC ŽELEZNÉ HORY

*At se rozšíří tvá hlava!
At je tvůj let střemhlavý!*

Ňurgun Bootur Střelhbítý¹

¹ Zde i dále se jedná o citace z hrdinského eposu *Ňurgun Bootur Střelhbítý* (Njurgun Bootur Stremitelnyj). Sepsal ho Platon Ojuskij na základě lidových pověstí. Do ruštiny přeložil Vladimir Děržavin. Do češtiny přeložil Ondřej Pivoda (pozn. překl.).

ČÁST PRVNÍ

KDE JE TVŮJ BRATR, ÜRÜNGU?

PROLOG

Když země praskla, hrál chlapec na píšťalu.

Prsty mu hbitě kmitaly po jednotlivých dírkách. Muzika se rodila sama, s lehkostí, dalo by se říct skoro se samozřejmostí, která nevyprovídala ani tak o talentu, jako spíš o dostatku zkušeností. Zkušenosti sice příliš neodpovídaly věku chlapce, ale v okolí nebyl nikdo, kdo by se takovému paradoxu podivil.

Země praskla při finále druhé, rychlé části sonáty. Z talnikové píšťaly se hrnuly energické důrazné synkopy, dvoučtvrtový takt se změnil na tříčtvrteční, kánon nabíral na dynamičnosti. Píšťala byla vyřezána složitěji, s větší pečlivostí, než ty obyčejné tichounké pastýřské píšťalky. Měla celkem slušný rozsah, ale i tak se zdálo, že malému muzikantovi nedává dostatek možností, aby vyjádřil svůj záměr. Přestože riskoval přesnost svého výkonu, přidal kánonu silný, bouřlivý charakter a pahorek porostlý mladým svěže zeleným smrkovým lesem popraskal jako skořápka vajíčka. Hustá tráva na okrajích praskliny rázem seschla, svinula se do černých prstýnků a proměnila se v popel, stejně jako vlasy v žáru ohně. Na spodních smrkových větvích zrezlo jehličí. Stromy, které neměly to štěstí být tak blízko prasklině, se naklonily a v záchvatu křeče se svými kořeny zachytávaly země. Žluté věnce vlčích sibiřských lilí pobledly a scvrkly se. Nesčetné množství křehkých sluníček tak uvadlo a ztratilo lesk. Prasklina se zvětšovala, běžela kupředu k louce

a dál přes ni. Dýchala, škubala sebou, pulzovala. Tak bije srdce obětovaného býčka, když mu těžký a ostrý nůž projede hrudní kostí. Z lávy, bublající v hlubině, a z praskajících smradlavých bublin bylo smrtelnou bezednou propastí Elüü Čörköčöch cítit peklo. Hejna ptáků vzlétla k oblakům, dál od vřícího pekla a nechala se unášet proudy teplého vzduchu. Křik vyděšených vran byl slyšet až k řece. Z houští se ozval řev medvědice, která měla strach o svá mláďata.

Chlapec hrál na píšťalu. Rychlou část vystřídala pomalá. Složitá melodie se rozvíjela bez přerušování, nedocházelo ani k rytmickým pauzám při nádechu, což vyžadovalo od interpreta mimořádné mistrovství. Chlapec se však bohužel pravidelně pletl, porušoval rytmus a při každé chybě se mračil a křivil obličej.

Byl slepý. Oči pod pevně zavřenými víčky neměl propadlé, jak tomu často u slepců bývá. Každý, kdo vidí, by se určitě neudržel a podíval by se na strašlivou propast, ze které se linul dech podsvětí. Avšak malý muzikant neudělal jediný zbytečný pohyb. Jeho horní víčka se zdála být větší, silnější, delší, než je obvyklé. Měla lehce šupinatou strukturu a kovový, strupovitý povrch. Když se prasklina přiblížila, chlapec škul víčky – strachy? Vzrušením? Oči ale přesto neotevřel.

„No proto,“ zavrčel a odendal píšťalu od úst.

A ještě něco tiše dodal, téměř bez hlesu, nejspíš nějakou nadávku. Měl hluboký nepříjemný hlas. Píšťala zněla o dost lépe.

„Ker buu!“² ozvalo se z propasti. „Ker buu!“

Ve větru nad propastí se houpaly, skotačily a tancovaly sloupky kouře a páry. Così stoupalo ze žhavého jádra, ale přes kouř, páru a pohupující se, chvějící vzduch nebylo možné rozeznat, co přesně. Ohnivý had? Chobotnice, obývající lávu? Černočervená stvůra, která práská ocasem jako bičem. S chlapadly, jež se splétají do poupěte a opět se rozvírají jako chvějící se květ. Hadochobotnice se zvedla výš, strnula, získala

² Ideofon výstrahy, upoutání pozornosti.

konkrétní tvar. Byla obklopená arangasem³ – dřevěnou plošinou, která se většinou upevňuje do větví mateřského stromu a ne do propastí.

„Ker buu!“

Na arangasu ležel obr. Hověl si na boku a dlaní velkou jako tele si podpíral svou absurdně velkou hlavu. Rovná železná zrezivělá čepice mu sklouzla na ucho a vypadalo to, že každou chvíli spadne, zřítí se do Spodního světa a rozpustí se do plynoucího potůčku. Čepici zdobila kuželovitá špička z ošuntělé, kdysi husté kožešiny. Na četných lysinách se hemžil podivný hmyz pojídající se navzájem. Jako příkrývka sloužil hostovi jeho vlastní kožich z koňských kůží. Byla to doslova mohyla všech padlých kobyl a hřebců zakrývající obrysy ohromného těla. Podivná byla i obrova ruka. Rostla z jediného ramene, jinak než u člověka, a v loktu se rozdělovala do dvou šlachovitých předloktí, pokrytých spletenci modrých žil. Každé z nich zdobila ruka s drápy, která by bez problémů udusila býka. Vypadala jako mladý modřín, který roste dál, i přesto, že ho blesk rozsekl ve dvě a zmrzačil.

„A buja buja bujakam!“⁴

„Bavíš se?“ zeptal se ho s kyselým výrazem chlapec.

Obr se zamyslel.

„Ano,“ souhlasil. „Bavím.“

„Ale já ne. Smrskni se.“

„Ale já se bavím.“

„Smrskni se.“

„A buja buja bujakam! Ker buu!“

Víčka chlapce sebou škubla silněji. Bylo vidět, že je muzikant rozčilený. Na okamžik se dokonce zdálo, že se jeho šupinatá zdánlivě kovová víčka už už zvednou a otevřou...

Vážně?

„Zahraj mi něco,“ poprosil obr.

³ Arangas je vzdušný hrob, plošina na čtyřech kůlech (nebo ve větvích stromu), na níž se ukládá tělo zemřelého.

⁴ Předzpěv písní démonů abaahy (ađarajců, spodních či horních).

Stejně jako rameno, i oko měl pouze jedno, uprostřed rozdělené svislou zornicí. Oko nad promáčknutým, mnohokrát zlomeným kořenem nosu zářilo a něžně dětsky mrkalo. Přesně tak, jako když se kluci snaží přemluvit přísnou maminku a vyprosit si sladkost.

„Tak zahraj něco! Chci tancovat.“

„Smrskni se.“

„Zahraj!“

Propast kolem hosta srůstala jako hojící se rána. Arangas vysunul dva opěrné kůly a pevně se opřel o kraj praskliny. Zpod upevněného pódia se přestalo kouřit. Obr se zakymácel, div mu kožich nespadol dolů, přímo do pekla. S obrem se něco dělo, ale podle výrazu ve tváři chlapce to nebylo to, co chtěl. Zakymácel se i arangas, jehož mokré dřevěné desky se zaleskly. Kdepak! Neleskly se desky, ale obrovo nahé a kluzké tělo.

„Ještě!“ přikázal chlapec.

„Nekomanduj!“

„Nekomanduju,“ chlapec se kousl do rtu. Zdálo se, že až teď pochopil, v čem udělal chybu. Malý muzikant se oblékal jako dospělý, jako muž úctyhodného věku. Měl na sobě kožené kalhoty, vysoké boty, rozepínací kaftan z jelenicové usně s pásy z rysí kůže ve dvou řadách. I na sebe se zlobil jako dospělý: jako stařík, který se rozčiluje, když prohraje s vnukem ve slovní potyčce. „Omlouvám se. Slyšíš, Uote? Omlouvám se ti. Bolí mě z tebe hlava. Smrskni se, prosím.“

„Já to nemám rád.“

„Ale já ti zahraju.“

„Ale já to nemám rád.“

„Ale já ti i tak zahraju.“

„Ale... Tak dobře.“

Obr se zmenšil. Spolu s ním se zmenšilo i pódium, kožich a i čepice se špičkou. Ruka rozdvojená v loktu prošla zásadní přeměnou: přesunula se a už se více podobala lidské ruce. Obr máchl oběma novými rukama, oblízl si orosené rty a odfrkl si. Takové ruce se mu nelíbily.

Chlapec zahrál radostnou melodii.

„Vida, jak ti to jde, když chceš,“ zasmál se obr, který už přestával být obrem. I tak byl sice dvakrát větší než dospělý muž, ale v porovnání s tím, jak vypadal původně, se na něj dalo dívat. Změnila se i jeho řeč: vyspěla, jako u dítěte, které nevidíte deset let. „Jedu si tak kolem na arangasu a slyším, že strýček Saaryn hraje. Tak si říkám, zvednu se a pozdravím ho. Už dlouho jsem tě neslyšel hrát. Jak se daří? Kam ses poděl?“

„Ležel jsem v kolébce,“ odpověděl chlapec a obratně uhladil refrén.

Obr se rozchechtal.

„V železné?“

„V železné.“

„Ve druhé.“

„V třetí.“

„V té omlazující?“

„Jsi snad slepý? Cožpak nevidíš?“

Bez ohledu na hlas, který stále nebyl nikterak příjemný, se chlapec pokusil odstranit z otázky všechny náznaky konfliktu. S jeho hudebním sluchem se mu to podařilo skvěle. Dokonce i otázka „*jsi snad slepý?*“, dosti podivuhodná od slepce, neměla žádný nádech výsměchu či popíchnutí. Ostatně, po celou dobu rozhovoru se chlapec vůbec nechoval jako slepý. Gesta, to, jak otáčel hlavou, mimika, obličej natočený ke společníkovi – jeden by přísahal, že malý muzikant, kterého obr nazval strýčkem Saarynem, před sebou ohavného milovníka tance moc dobře viděl.

Pozorný divák by si všiml spojení mezi nervovým tikem, když chlapec najednou začal cukat semknutými víčky, a změnou velikosti ohavného hosta. A pokud by pozorný divák přidal ke všemu ještě špetku logiky, řekl by, že je jedno s druhým spojeno pevnou nití – přítomností konfliktu v rozhovoru a chováním chlapce a obra.

„A už vidím,“ chechot dál kloktal v obrově hrdle. „Budeš ve Středním světě dlouho?“

„Napořád.“

„Lžeš!“

„Uote, stal se z tebe pěkný hrubián. Copak jsem ti někdy lhal?“

„Teta Sabyja také omládla?“

„Také.“

„Je teď pěkná?“

„Kráska. Budeme mít dceru. Stane se tvou nevěstou.“

„Nevěstou?“

Obr opět narostl do původní velikosti. Ale kdeže! Byl ještě větší než předtím. Vyskočil na arangas, který se celý rozechvěl, a pustil se do tance. A muzika? Uot teď muziku nepotřeboval. Kožich z něj spadl a ukázalo se, že nohu má také jenom jednu, rozdělenou v kolenu na dvě silné, značně zkroucené holeně. V tanci mu to nijak nevadilo. Právě naopak, Uot se hýbal s neuvěřitelnou obratností a ještě přitom mlátil pěstí do dlaně.

„A, buja buja bujakam!“

Připomínalo to tanec plamenů v ohni. Uot tak zcela zdůvodnil své jméno⁵: vznětlivý, prudký, nezkrotný oheň. Jeho jediné oko, obklopené hrbolky strašidelného tvaru, mu plánilo. Dlouhý, chvějící se jazyk vyplázl až po loket. Jazyk tmavě modrozelené barvy připomínající mořskou vodu se na konci rozdvojoval stejně jako jeho končetiny.

„Ker buu! Nevěsta!“

Saaryn sledoval takový projev nadšení nerad. Napomínal se, jelikož věděl, že se unáhlil a zbytečně se proěkl. S Uotem nemohl jednat jen tak, bez přípravy.

„Smrskni se,“ poprosil ho.

„A, buja buja bujakam!“

„Smrskni se!“

„Ker buu!“

„Ne,“ řekl zamyšleně chlapec a ukázal na giganta talnikovou píšťalou, jako by to byl prst. Obr jásal čím dál tím hlasitěji. „Žádná nevěsta nebude. Když se nerad zmenšuješ, tak ti dceru za ženu nedám.“

⁵ Uot = oheň.

„Nerad. Nevěsta.“

„Ne, ne. Žádná nevěsta nebude. Pochopil jsi?“

„Dej mi ji. Nevěsta!“

„Kdepak. Musíš se pravidelně smrskávat. Jak nejmíc můžeš. Teprve tehdy dostaneš nevěstu a já ti zahraju.“

„Zahraj a nevěstu mi dej!“

„Co pro to musíš udělat?“

„Smrsknout se. To já ale nemám rád.“

„Musíš, Uote,“ chlapec mluvil s obrem jako s usmrkaným troubou zaostávajícím ve vývoji. „Hezky každý den. Třikrát, ještě lépe čtyřikrát. A ještě líp, když to vydržíš celý den. Zvládneš to vydržet? Vezmi si příklad ze mě...“

„Zabiju!“ navrhl Uot. „Zabiju a vezmu si. Budu ňuchat nevěstu, budu se jí dotýkat. Lézt na ni budu.“

„Koho zabiješ?“

„Tebe! Zabiju strýčka Saaryna!“

V tu ránu slepý muzikant na nadšeného giganta doslova zíral, jinak se to říci nedá. Zdálo se, že Uotovi se jeho nový nápad náramně zamlouvá. I když chlapec přestal cukat víčky, právě teď se zdálo nanejvýš pravděpodobné, že se Saarynovy oči každou chvíli otevřou.

„Nevěsta ještě není na světě,“ řekl nakonec. „Když mě zabiješ, nemůžu zplodit nevěstu.“

„Pravda!“ rozmrzele pronesl Uot.

„Smrskni se a já ti povím víc.“

„Povíš?“

„Ano, a taky ti zahraju.“

„Tak dobře...“

Napjatě zasténal úplně jako chudák trpící zácpou a změnil se v člověka. Tedy, skoro člověka. Napoprvé se smrskl o dost méně. Teď už byl pro něj arangas až moc velký.

„Kdypak to všechno bude,“ usmál se Uot. „Viděl ses? Ty nemáš dělat děti, ale cucat dudlík. A teta Sabyja je zřejmě ještě mladší... Že by se něco nepovedlo?“

„Ne, všechno je, jak má být.“

„No tak dobře. Kdo mi slíbil něco zahrát?“

„Nějakou taneční?“

„To je jedno. Jakou chceš.“

Buď zapomněl, že se ještě před chvilkou chystal strýce Saaryna zabít a vzít si násilím dosud nenarozenou nevěstu, nebo to ignoroval, jako když dospělý ignoruje výhrůžky malého chlapce. Fakt, že Uot byl dospělým člověkem i klukem zároveň, a ta zvláštnost, že chlapec s píšťalou vypadal jako bohatýr a dospělý Uot s ním prohrával na všech frontách, neznepokojoval hosta z podzemí víc než komár letící náhodou kolem.

Ruka rozdvojená v rameni. Noha rozdvojená v koleni. Jazyk rozdvojený na konci. Podle všeho se rozdvojenost netýkala jen těla, ale i rozumu.

Aby si pojistil úspěch a odměnil Uota za náležité smrskávání, jako když krotitel motivuje tancujícího medvěda kouskem sušenky, zvedl chlapec píšťalu k ústům. Nezahrál však. Za řekou, za tmavomodrými vrcholky hor obklopujícími údolí, zahřmělo dvakrát hrůzostrašněji, než když se objevoval Uot. Cosi spadlo pod zem, přímo do útrob světa, a proměnilo tak okolí na dětské chrasítko plné kamínků.

Na nebi, nad hejnem křičících ptáků, kroužil bílý jeřáb. Byl příliš velký na obyčejného jeřába a nebyl ani tak vystrašený, jako spíš rozčílený. V dáli za jeřábem pukalo nebe. Vytvářely se na něm křivolaké trhliny. Do nich zalézala oblačná pěna obarvená brusinkovou šťávou.

„Tak to nevím,“ odpověděl Uot na nevyřčenou otázku, která visela ve vzduchu. „To není od nás.“

Soudě podle vzhledu dřívějšího velikána, který zůstával ve své nynější velikosti, Uota stálo velké úsilí, aby nenarostl do svých šílených rozměrů. Byl to hrdinský čin, který dovoľoval obrovi i nadále souvisle přemýšlet.

„Kolébka,“ zamumlal Saaryn. „Někdo spadl do kolébky.“

„Do třetí?“

„Do druhé.“

„Aha. Někoho je třeba předělat?“

„Ty nevíš, já nevím. Už jsem tu dlouho, ve Středním světě.“

„A já jsem už dlouho tam,“ Uot ukázal na arangas a měl tím na mysli trhlinu v zemi. „No nic. Já na to přijdu.“

„Není třeba. Zvětšíš se a zapomeněš.“

„Nezapomenu,“ nejistě odpověděl Uot.

„Nezapomenu, strýčku Saaryne. Snesu se dolů a podívám se na to.“

„To je jedno. Není to naše starost. Co otec?“

„Spí.“

Při těch slovech obr malinko povyrostl.

„Spí často?“

„Pořád.“

Obr opět o trošku povyrostl. A ještě trochu.

„Tak ho buď, ano?“

„Budím.“

Rostl a rostl a rychle získával svoji původní velikost.

„Musíš ho budit častěji,“ chlapec mluvil rychle, jelikož viděl, že ho Uot za chvíli přestane chápat a možná i slyšet. „Častěji!“

„Buuu!“ zařval rozveselený Uot. „Budit, ano! Vezmu si dřevce...“

„Na co?“

„To se musí. Dřevce sedm sáhů dlouhý. To mě naučili horní ađarajci! Vezmu ho a zajedu mu s ním pod žebra! Ker buu! Jednou ranou přímo pod žebra! Ten zařve! A jak nadskočí! A já uteču! Chyy chyyk! Gyy gyyk!⁶ To bude legrace! Ať si křičí na mamku, jen ať jí dá, co proto...“

„Jen ať,“ souhlasil chlapec a povzdechl si. „Dřevce? To je skvělý nápad. Hlavně ho buď. Nemůže pořád spát. Jinak usne navěky a už ho nezbudíme.“

„Přijď někdy k nám dolů, strýčku Saaryne! Dám ti dřevce!“

„Děkuju, Uote. Ale radši se stav ty za mnou.“

„Radši ty! No zeptej se proč? Zeptej!“

„Proč?“

„Vzbudit Zemský pupek! Dvěma dřevci.“

„Neměl bys tak mluvit o vlastním otci.“

⁶ Onomatopoické vyjádření smíchu.

„Ale můžu!“

„Tak tedy můžeš. Nevyhraju nad tebou.“

„A, buja buja bujakam!“

Poté, co se prasklina v zemi úplně zacementovala, chlapec, který nebyl chlapcem, hrál ještě půl hodiny na píšťalu. Pak vstal a vydal se domů, do vesničky na smrt vyděšené hřměním – jak tím prvním, které doprovázelo příchod Uota na zem, tak i tím druhým, které značilo čísi nebeský pád. Bylo třeba lidi uklidnit a navrátit jim víru v budoucí zítřky. Do příběhu jiného chlapce, koho taky jiného než chlapce, zbývalo ještě bezmála dvacet let. Ale malý muzikant věděl, že když Ūrüng Aar Tojon,⁷ Bílý velký náčelník, vytvářel čas, vytvořil ho dost. Také věděl, že jestli někdo vytvořil čas, tak to rozhodně nebyl Ūrüng Tojon. Saaryn Tojon, známý spíše jako První člověk, se však kvůli tomu nehodlal pouštět do diskuse.

⁷ Náčelník a praotec nebeského slunečního kmene ajyy, vládce nebes, nejvyšší duch jakutského šamanismu.

PÍSEŇ PRVNÍ

*Buď vždy lidem příkladem,
ve všem, co kdy uděláš,
buď jako šíp – nevracej se,
létej hrotem dopředu.
Smělý buď a přitom chytrý,
podobej se oštěpu!*

Ňurgun Bootur Střelhbítý

1

Dobry střelec - rozzlobený střelec

„Do špalku mě to nebaví.“

Kustur svěsil luk a poškrábal se na špičce nosu. Dělá to vždy, když přemýšlí. Anebo když neví, co chce. Občas se taky poškrábe jen tak.

„Tak půjdeme o kus dál,“ navrhl jsem mu. „Nejdříve ale vytáhneme šípy.“

„Tak jo...“

S šípy jsme si museli trochu pohrát: zavrtaly se tam pořádně, mizerové. Držely se zuby nehty. Kustur vytáhl nožik a začal ořezávat suché dřevo.

„Dobré hroty! Když se tak zasekly v kousku dřeva...“

„Páni,“ nadskočil Kustur. „S těmi by se dalo jít na vlka, nebo na rysa...“

„Nebude se otec zlobit?“

Kusturův otec byl kovář. Nemohli jsme mít železné hroty na šípech. Železné hroty byly jen pro dospělé bootury⁸ a lovce. Jenže když přišel Kustur se slovy „*koukej, co jsem přinesl!*“ a otevřel dlaň, na které se blýskal a cinkal celý tučet takových, copak se to dalo odmítnout?

„Nebude se zlobit,“ Kustur se usmál od ucha k uchu. Div mu tváře nepraskly. „Věř mi. Já jsem poctivec nejpoctivější.“

„On ti to dovolil?“

„On? Kdepak. Sám jsem si je odlil i nabrousil.“

⁸ Bootur = bohatýr. Další význam je speciálně vyučený profesionální voják, člen družiny.

Vypadá to, že nelže. Div pýchou nepraskne. Tak to má být! Jestli je udělal sám, má se čím chlubit.

„Paráda!“

„A vidíš ten nůž? Ten jsem si taky ukoval sám.“

Upřímně, Kusturův nůž byl hrozný šmejdl. Ale vytvořil ho vlastníma rukama! Otec ho učí třetí rok. Až vyroste, bude taky kovářem. Starci povídali, že Kusturův otec je už osmou generací kovářů v jejich rodě. Kustur bude devátým kovářem v řadě. V devátém pokolení se může stát velkým umělcem, jakého země ani nebe neviděly. Na druhou stranu, rod nerod, pokolení nepokolení, musí se učit! A jak! Všichni se něčemu učí, jen mě neučí nikdo ničemu. Ty jsi Ůrůník, syn Siera Tojona! Tobě je všechno dáno od narození. Nepotřebuješ se nic učit. Pojedeš do Kovárny, slunce naše, všechno pochopíš, všemu se naučíš...

A s čím za nimi přijdu, s hrotem? S nožikem?

„Tak z toho kopce?“

„To je daleko-o... Ale dobře, jdeme.“

Napnul jsem tětivu až k uchu. Šíp povýšeně hvízdal, prolétl listím a zmizel v houští lísky. O celé dvě pěsti výš! Kdo ho teď bude hledat.

„Sláva!“

Kustur zvedl vítězně svůj luk nad hlavu, jeho šíp se zabořil hluboko do horního okraje rozbodaného dřeva. Já vám dám „od narození“! Já vám dám „dáno“! Já vám dám syn Siera Tojona, který by zbytečně ztrácel čas učením...

Mám obě ruce levé! Jsem přízemní slepejš.

Už dávno jsem si všiml, že když se zlobím, všechno se mi hned začne dařit. Ještě lepší je zlobit se na někoho a vůbec nejlepší se zbraní v ruce. Škoda. Na Kustura se nemám proč zlobit a nikdo jiný poblíž není. Tak můžu nadávat jen sám sobě. Taky to pomáhá, ale ne tolik. Vida, už mi to jde lépe: trefa. Sice úplně na okraj, ale to se taky počítá.

„Sláva! Sláva! Smrt tobě, ty podlý ađaraji!“⁹

⁹ Znamená „ohavný“. Název démonů abaahy, zvláště podzemních. Ađaraj a abaahy jsou synonyma.

Říká se, že zlí přivandrovalci ze Spodního světa mají rohy podobné malým pařezům. Jestli je to pravda, tak je špalek přesně jako palice ačarajce. A celá protkaná šípy. Kustur je chlapík, ani jednou nemnul.

„Vrána!“

„Kde?“

„Támhle...“

„Jo, vidím.“

Kustur už neměl šípy a než si doběhne pro další, vrána uletí. Já ještě jeden mám.

„Je to daleko, netrefíš se.“

„Ani jsem se nechystal. Baaj Bajanaj¹⁰ říká, že bychom ptáky neměli střílet.“

„Ha, to zrovna! Baaj Bajanaj bude ptáky určitě počítat! Jistě nemá Pán lovu nic jiného na práci! Když ses nechystal střílet, tak proč jsi zvedl luk?“

Pravda, proč jsem to udělal? Ani jsem si nevšiml, že jsem natáhl tětivu. Kustur má pravdu, je to daleko. Netrefím se. Netrefím se pořádně ani do špalku, a tady... Už jen to, že bych se trefil do osiky, na které vrána sedí, by byl úspěch!

„Zvedl. Ale pak jsem si vzpomněl na Baaj Bajanaje.“

„Nauč se líp lhát!“

„Já že lžu?“

„Sám moc dobře víš, že se netrefíš, tak se vymlouváš na Pána lovu.“

Je mi horko. Uši mám jako žhnoucí pochodně, tváře jako hromady červenajícího uhlí. To se mi stává vždycky. Když zalžu, zrudnu víc než dívka a polije mě horko. A když mě někdo usvědčí ze lži, hořím zářivým plamenem jako oheň. Už mě jednou dokonce polili vodou, aby mě zchladili. Měl to být vtip. Neurazil jsem se a smál se s nimi. Ne, vážně, neurazil jsem se. No, možná trošku... Neumím, já prostě neumím lhát!

„Dej mi ten šíp, jo? Já se trefím!“

¹⁰ Nejdůležitější a nejproslulejší z duchů tajgy. Duch lovu, divokých zvířat a řemesel.

Vrána opovržlivě zakrákala. A ještě jednou. A znovu. Její krákaní přehlušilo všechny zvuky. Zurčení potůčku, šustění listů, štěbetání ostatních ptáků – všechno, bez výjimky. Ozvěna se nesla přes celý alas¹¹: od temné stěny borovic za potokem až k posledním jurtám na pahorku. Krá krá krá!

Všichni moc dobře ví, že vrány nosí bídu. Teď nám ji svým krákaním zvěstuje!

„Ürüngu, dej mi ten šíp! Stejně by ses netrefil...“
Netrefil?

Do oka mi vlétlo smítko. Mrkl jsem a smítko zmizelo. Najednou se zdálo, že já vrána blízko, blizoučko. Na dosah ruky. Načepýřená, jako by mrzlo, zlostně mhouřila oči. Přešlápla z nohy na nohu a černou zorničku zabodla přímo do mě. Pomalu začala otevírat zobák. Bídu nám chceš předpovídat? To se ti nepodaří, ty věštkyň nešťestí!

Zlá vrána. Zlá vrána.

Moc zlá vrána.

„Ürüngu...“

U ucha mi měkce zašelestila tětíva. Šíp se dal do pohybu. Vrána vystrašeně mávla křídly, jako by něco tušila a chystala se vzlétnout z větve. Jenže já věděl, jak to dopadne. Nemínil jsem.

Věděl jsem to.

2

Luk pro dospělé

„Panečku! Přímo do oka!“

Kusturovo nadšení nebralo konce. Je to hezký pocit, když vás někdo chválí. Zároveň se i maličko stydíte. Kustur dnes přeci taky střílel dobře.

„Taky by ses trefil. Jen už jsi neměl šíp.“

„Snad. Možná.“

¹¹ Alas – louka nebo pole, obklopené zalesněnými horami nebo údolí obklopené lesem.

„Určitě, ti říkám, trefil by ses.“

„Ale ne do oka. To umí jen bootur Dülustan!“

„Ještě lovec Mančary.“

„Pravda, Mančary taky. Mančary, Dülustan a ty!“

Vránu jsem zakopal pod osikou. Dělat z ní polévku? To ne. I když Kustur se hádal a křičel: na polévku, na polévku! Prý, podívej, jak je vypasená! Vysvětloval mi, že jeho máma dělá z vran takovou polévku, že se budu prý až za ušima oblizovat. Dává tam mouku, divokou cibuli, rozehřáté máslo... Psst, zavelel jsem. Kdo ji zabil, ten ji zakope. Kustur lamentoval, zlobil se, ale já jsem prosil o odpuštění ducha vran, aby se na mě nezlobil. A taky Baaj Bajanaje, Pána lovu. Správná slova jsem pochopitelně neznal, vždyť mě nikdo nic neučí, ale řekl jsem to od srdce. Moje sestra říká, že slova nejsou důležitá. Důležitý je hlas srdce. Hlas srdce uslyší každý duch. Poté jsem si umyl ruce i šíp v potoku. O kousek níž, než kam chodí ženy pro vodu. Zdálo se, že jsem na nic nezapomněl. Když jsme sbírali šípy, Kustur se bez přestání drbal na nose. O něčem přemýšlel a kabonil se. Kousal se do rtu, až mu tekla krev.

„Máš luk pro dospělé,“ vypadlo z něj nakonec.

„No ano, mám.“

Do dvanácti let nemůžeme mít luk pro dospělé a ani železné hroty na šípech. A spoustu dalších věcí. Co se musí a co nesmí, vím moc dobře, i když mě to nikdo neučí.

„Máš lovecký luk. Opravdový.“

„Ano, mám.“

„Stejný jako má Mančary.“

„Ano.“

Už mě přestalo bavit pořád dokola opakovat ano. Otočil jsem se na Kustura:

„A co?“

Pastevec Ivačan mi nejdříve vyrobil dětský luk, dělá luky všem klukům. Udělal mi ho a já ho zničil. Rozzlobil jsem se, že mi to nejde, a vši silou napnul tětivu, až praskla. Ivačan pokýval hlavou a udělal mi dvojitou pletenou. Z nevydělané

býcí kůže. Za pár dní jsem se opět rozzuřil a luk praskl. Tehdy už mi Mančary udělal opravdový, lovecký luk, jako má on sám. Z modřínu, břízy a s kostěnými okraji. Ne tedy zcela kostěnými, ale s malým dřevěným drždlem.

Myslel jsem si, že se na mě budou zlobit. Nikdo se ale nezlobil, že jsem přetrhl tětivu a zničil luk. Starší bratr Müldün Bögö¹² mi vysvětlil, že se *rozšiřuju*. Probouzí se ve mně booturská síla, která je mi vrozená a dána rodinou. Prý to tak má být. Proč by se na mě někdo zlobil? Pojedu do Kovárny, získám tam brnění a zbraně, veškerou svoji sílu, stanu se skutečným booturem a všechno do sebe zapadne. Jestli budu ničit a lámat, tak jen tehdy, bude-li to potřebné a správné. Například nepřátele. Ale zatím...

„Tak proto se ti to povedlo!“

„Protože mám luk pro dospělé?“

„Přesně.“

Dělá si ze mě blázný. Kdo sám říkal, že to umí jenom dva lidi? Dülustan bootur a lovec Mančary? Hodně lidí má dobré luky, ale vránu trefit do oka, a ještě ke všemu z kopce...

Chtěl jsem to Kusturovi říct, ale podíval jsem se na něj a kousl se do jazyka. On přeci nemůže za to, že je jeho otec kovář Timir, zatímco ten můj je Sier Tojon. Já už jsem moc dobře věděl, že se rozčilím mrknutím oka. Tedy rozšířím se. To se zpívá v jedné písni: *„Ať se rozšíří tvá hlava!¹³ Ať je tvůj let střemhlavý!“* Kustur to neumí. Kdyby se mu měla zvětšit hlava, tak praskne. Nikdo v našem ulusu¹⁴ to neumí. Jenom naše rodina. Jsou ještě i jiní, kteří to umí a jsou jako my, jako sluneční ajjy.¹⁵

Jsou lidé a ajjy. Tak to je.

„Kručí mi v břicho,“ povzdechl si Kustur. „Něco bych si dal, co ty na to?“

„Tak se běž domů najíst.“

¹² Bögö – silák. V jiném významu: profesionální bojovník, pocházející z vojenského rodu.

¹³ Přání štěstí, zdaru ve formě metafory, zároveň symbolické vyjádření rozšíření bojovníka/bootura.

¹⁴ Ulus – lidé, národ, kmen. V tomto případě – osada, tábor.

¹⁵ Bílí nebešťané ajjy, přízniví duchové.

„Ještě je brzy. Matka by se zlobila.“

Zkřivil obličej do komické grimasy a spustil vysokým ženským hlasem.

„Přijď teprve, až celá rodina zasedne ke stolu, nenasyto!“

„Tak půjdeme k nám. Moje matka se zlobit nebude.“

„Lžeš.“

„Ale prosím tě. U nás doma máme vždycky čerstvou smetanu...“

„Smetanu?“ ožil Kustur. „Našlehanou?“

„Jasně.“

„S moukou.“

„Jak jinak.“

„S brusinkami?“

„S malinami! S šichou. Se vším, na co si vzpomeneš!“

„A vážně se nebude zlobit?“

„Vážně.“

„Tak jdeme. Honem!“

Tak jsme vyrazili. Vlastně běželi, závodili. Nakonec to byla remíza, vydýchali jsme se a opět šli krokem. „Takovým lukem, takovým lukem střelíš i hrbáče, i mrzáka...“ mumlal celou cestu Kustur. „I bezrukého.“ Možná o tom přesvědčoval sám sebe, kdo ví. Mlčel jsem. Asi mi závidí. To se mám teď naschvál netrefovat, aby mi nezáviděl? Až přijedu z Kovárny, přivezu si skutečný bojový luk a tenhle dám Kusturovi. Přesně tak, dám mu ho!

At má radost!

Pozdravili jsme pastevce Ivačana. Uvidíme ho až za dlouho. Zítra požene koně k horám, tam je šťavnatější tráva. Minuli jsme rozlehlé ušlapané pole tūsülge, kde se lidé scházejí na slavnosti a shromáždění. Obešli jsme dva tucty jurt, pěkně vyparáděných, natřených čerstvou bílou hlínou, a zamířili k našemu domu.

K domu Siera Tojona, mého otce.

„To je všechno proto, že máš lovecký luk,“ řekl Kustur. Už se opět usmíval. Neuměl se zlobit dlouho. „A taky proto, že je tvůj otec bůh.“

3

Dům, jakému se žádný nevyrovná

„Ano, bůh. A co má být?“

Rozzlobil jsem se na Kustura. Proč říká věci, které moc dobře vím? Kustur otevřel pusu, chvilku přemýšlel a zase ji zavřel. Nevěděl, co říct. Zřejmě se zapomněl poškrábat na nose. Potěšilo mě, že je tak zmatený, a všechna zlost mě přešla.

„Pojď. Měl jsi přeci hlad!“

„Už nechci,“ řekl po chvíli.

„Pojď ti říkám!“

„Já radši zůstanu tady.“

Stál a zíral na náš dům, jako by ho viděl poprvé. Každý na něj tak kouká! Desetkrát za den kolem chodí, jezdí, běhají, kulhají různí lidé a nic. Zvednou oči a jdou si dál každý po svém. Jenže když někdo vejde do našeho dvora, ať už chlapec, nebo dospělý, zůstane stát jako solný sloup a zírá, dokud na něj nezavoláte.

Náš dům je jediný takový v ulusu. Všichni ostatní bydlí v jurtách, které mají kostru složenou z trámů, tyčí a větví. Na dřevěný základ se dává hlína smíchaná se senem a kravským hnojem. Na zimu zateplují lidé jurty dřevem a na jaře je potírají bílou hlínou, aby vypadaly dobře. Uvnitř mají dýmník, lavici, kotel a nádobí. Je tam i záclonka oddělující ženskou část. V našem ulusu jsou všichni přátelští. Když někdo staví novou jurtu, všichni sousedi mu jdou pomoci. Stačí dva tři dny a jurta je na světě. A může se slavit!

My máme dům. A uvnitř tolik pokojů! Hotové bludiště. Člověk se tam může snadno ztratit. Má prý devadesát sáhů na délku. Neměřil jsem to, ale věřím tomu. Nosné trámy jsou z nejlepšího modřínového dřeva. Na takové modříny v našich lesích nenarazíte. Nejspíš je přivezli z daleka, z Horního nebe. Zvenku na dům dopadají ostré sluneční paprsky, až z toho pálí oči. Když přijel dědeček Serkeen Sehen,¹⁶ seděl na schodech a zpíval:

¹⁶ Šaman, který většinu času sní. Zapisuje vize vládců budoucnosti na kamenný sloup, čímž vlastně vytváří čas.

Obři postavili
 třináct stěn a střechu.
 Stříbrem zvenku krytý,
 plný dobrých věcí,
 svítí zlatem střecha,
 devadesát sáhů –
 tak je ten dům dlouhý.
 Devadesát oken
 prolomeno do stěn,
 žádný není lepší.

Myslel jsem si, že zpívá o našem domě. Všechno tak věrně popsal, stříbrné stěny, střecha ze zlata a plno dobrých věcí. Máme doma spoustu věcí, které jiní nemají. Je pravda, že nemáme třináct stěn, ale to je drobnost. Ukázalo se však, že zpívá o domu Prvních lidí, který je ve Středním světě. A co znamená „žádný není lepší“? A co náš dům?

Bylo mi to líto!

Až mnohem později jsem zjistil, že takový dům není jen jeden, ale dva. Jsou si podobné jako vejce vejci. Říká se jim modelové domy, jak mi vysvětlila sestra. Ona je šamanka, udaganka, takže mi vysvětlí všechno, co chci. I o ní zpíval dědeček Serkeen: „*Kouzelnice nebes osmi, léčitelka nebes devíti.*“ Zázračný modřín, ze kterého jsou sloupy, není žádný modřín. Ani dřevo to nebylo. Kámen, ze kterého máme práh, není žádný kámen. A zlato a stříbro... Počkat! Zlato a stříbro je skutečně zlato a stříbro. Je to ale jen tenoučká vrstva na vrchu pro dodání krásy a důležitosti. Pod tou tenkou vrstvou už je úplně jiný kov. A kdyby jen jeden! Třináct vrstev různých kovů. Ne nadarmo zpíval děda Serkeen o třinácti stěnách. Proč tolik, to mi sestra taky vysvětlila. Nejspíš bych to pochopil, ale bylo to hodně složité a na dlouhé povídání. Zkrátka, aby každý hned viděl, že tu žijí sluneční ajyy, a aby dům naplňoval ostatní úctou a ještě lépe pokorou. A taky že naplňoval, přesně jako Kustura: oči měl vytřeštěné, jako hlídkující sysel.

„Kusture, prober se.“

Chytil jsem ho za rameno a zatřásl s ním. Krapet jsem to přehnal. Kustur se probral, vzdychl a zamrkal, jako by se právě probudil.

„Pojď dovnitř ti říkám. Najíme se.“

„Ne-e, to...“

„Slíbil jsem ti to.“

„Ne, Ürüngu. Já radši zůstanu tady, na dvoře. Přines mi to sem, jo? Sluneční Nuoraldyn Chotun by se zlobila!“

„Už jsem řekl, že by se nezlobila.“

Kustur měl pravdu. Úplně mi to vypadlo z hlavy. Máma nemá ráda, když k nám chodí lidé z ulusu. Myslím tím, obyčejní lidé – ti, co nejsou z kmene slunečních ajyy. Kromě sluhů, samozřejmě. Nebo těch, které pozve otec, ale on zve málokoho. My je máme všechny rádi, říká máma, ale jen, když jsou venku, mimo dům. Já hosty zvat nemůžu. Třeba se to změní, až se vrátím z Kovárny...

„Dobře, tak počkej tady. Za chvíli jsem zpátky.“

„Přines tu smetanu!“ ozvalo se mi za zády.

„Přinesu.“

Máme vysoký práh a těžké kované dveře. Kdyby se k nám chtěl dostat někdo cizí, neposunul by je ani o píd, i kdyby byl třikrát booturem! Jen si zkus, aďaraji, vyломit dveře, tu svoji palici si rozmlátíš. Mně stačí jedním prstem zatlačit a otevřu je. Myslíte si, že jsem tak silný? Kdepak! Jenže je to můj dům.

Dům mě zná.

4

Přísný, ale přesto otec

„Tati, máš práci?“

Otec neodpověděl. S nohama na zábradlí seděl na zadní, zvláštní verandě, kde kromě něj nesměl sedět nikdo jiný, pokud to sám nedovolil. Díval se na hory. Co si pamatuju, tak se vždycky díval na hory. Za jakéhokoliv počasí. Dalekými

tmavě modrými horskými hřebeny by se Sier Tojon dokázal kochat donekonečna. Krásně viditelné za slunečných dní, skryté v ranním oparu, topící se v dešti, vánici, mlze, přikryté třpytícím se sněhovým popraškem – hory, hory, hory. Právě tam za nimi se ukrývalo to toužebné, nedostižné štěstí.

„Máš práci?“

Myslíte si, že jsem běžel rovnou do kuchyně? Pro smetanu? Kdepak, nejdřív za tátou. Však Kustur chvilku počká. Hladem přeci neumře. Víte, jak dlouho jsem čekal, než bude táta sedět na verandě? Jinak ho nezastihnu, takto tváří v tvář. Špatně spím. Zdají se mi hrůzostrašné sny a všechny jsou o mně. Ano, bojím se. Mám strach. Stydím se přiznat, že třikrát za noc běžím na záchod, až tak to prožívám. Jako malé dítě. Uslyším nějaký zvuk a bác ho, srdce mám až v kalhotách. Určitě už je to Müldün, který se vrátil a řekne mi: „Oblékni se, máme nejvyšší čas...“

„Jestli máš něco na práci, tak já...“

Samozřejmě že neměl nic na práci. Když měl Vládce zákonů práci, věděl o tom celý dům. Ptal jsem se jen ze zdvořilosti. Otec se pohnul, přikryl si nohy kožichem z temné, skoro černé sobolí kůže. Kožich dostal od maminky k narozeninám. Mému otci byla pořád zima, dokonce i když bylo nesnesitelné horko. Zima mu byla od nohou, zvláštní. Nosil rovdužné¹⁷ kalhoty s podšívku, nábršník z šedého bobra, kožené návleky na nohy, a na nich plátěné punčochy, ale i tak při první příležitosti dopřával svým nohám parní lázeň.

Trup a ramena nebyly na zimu tak náchylné. Čepici si vždy sundal a položil vedle sebe. Jednou jsem o tom zavtipkoval, už nevím jak, ale nevyšlo mi to, a dostal jsem od mámy takový výprask, jaký jsem jaktěživ nedostal. S vtípky na otcovu adresu jsem tím pádem skoncoval.

Protáhl se, vzal si čoron, svůj vyřezávaný pohár na kumys, pomalu vypil několik doušků, postavil čoron zpět na stolek a bezstarostně odpověděl:

¹⁷ Rovduga – dobře vydělaná jelení nebo losí kůže.

„Rád tě vidím, Ürüngu.“

Neviděl mě, dál pozoroval hory. Na to už jsem si zvykl. Jeho klid, vyrovnanost, lavička s opěradlem ve tvaru, ano, správně jste to uhodli, ve tvaru horského hřebenu, čoron, měch s kumysem, který mu maminka čas od času dolévala, jeho oblečení – jiného otce bych si ani nepřál. To chování, které by ostatní mohli považovat za lhostejné – nic z toho mi nevadilo.

Teď s odstupem mnoha let přemýšlím, proč? Jak je to možné? Vždyť jsem měl tisíc a jeden důvod se smrtelně urazit. A hned si sám odpovím: byla v tom láska. Měl jsem ho rád takového, jaký byl, to je celá věda.

„Můžu k tobě?“

„Můžeš.“

Vtěsna jsem se na maličkou lavičku, která stála bůhví proč po ruce otce. Dolil jsem čoron z měchu. Otec měl rád, když ho ostatní obletovali. Pokochal se čepicí pěny a natáhl výraznou vůni kumysu. Na nový měch bylo ještě času dost.

„Už brzy pojedu do Kovárny, že, tati?“

„Brzy,“ souhlasil otec.

„S Müldünem?“

„S Müldünem.“

„A brzy je kdy?“

„Až se Müldün rozhodne.“

„A kdy se rozhodne?“

„Až uzná, že je třeba.“

„A to bude kdy?“

„Až se rozhodne.“

V hlasu otce nebyl cítit ani náznak rozčilení. Jeho teplý a sametový hlas mě obklopoval jako peřina. Chtělo se mi spát. Trochu jsem se na sebe rozzlobil a ospalost byla hned pryč.

„Může to být už zítra? Může, tati?“

„Může.“

„A může to být i pozítří?“

„Může.“

„A ty ho můžeš zavolat k nám do ulusu?“

„Můžu.“

„A můžeš mu přikázat, abychom jeli zítra?“

„Můžu, ale neudělám to.“

„Proč?“

„Protože pojedete, až se Müldün rozhodne.“

Rozhovor se dostal do slepé uličky. Při rozhovoru s mým otcem se to stává často. Nevadí, zkusím to z druhé strany. Ta druhá strana mě navíc zajímala víc než den odjezdu. Úplně jsem z toho šlel. Ruce se mi třásly.

„Vyberou mi v Kovárně výstroj?“

„Nevyberou.“

„Jak to? Všichni říkají, že vyberou!“

Slzy jsem měl na krajíčku. Sier Tojon nikdy nikomu nehla, a vlastními synovi už vůbec.

„Ne vyberou, ale vy-be-re,“ otec ponořil knír do kumysové pěny. „Vybere. Výstroj ti vybere Kytaj Bachsy, pán Kovárny. S tímhle mu nikdo nepomáhá.“

„I zbraně?“

„Zbraně taky.“

Myslíte se, že jsem se uklidnil? Jenom jsem se dostal k jádru věci.

„A bolí to?“

„Může to bolet.“

„A nemusí?“

„Nemusí.“

„Tak bolí to, nebo nebolí?“

„Jak kdy.“

Myslím, že teď už chápete, jaký je můj otec.

„Kustur říkal, že mě zatlučou kolotuškou¹⁸ do přílby.“

„Nezatlučou.“

„Vážně? To je dobře.“

„Přemýšlej,“ otec si sedl ještě pohodlněji, i když se zdálo, že pohodlněji už to nejde. „Vezmi si, jak jsi velký. Jak by tě zatloukli do přílby? Copak jsi hřebík? Správně je to takto:

¹⁸ Dřevěná palice.

přilbu ti nasadí na hlavu s pomocí kolotušky. Budeš si to pamatovat? Nasadí, ne zatlučou.“

Kdyby se alespoň usmál, nebo tak něco. Pak bych věděl, že vtipkuje.

„Tak tedy nasadí. A pak řeknou: *Ať se rozšíří tvá hlava!*“

„Proč by se měla rozšířit?“ zeptal se se zájmem otec.

„Když přilba praskne, dají mi novou. Tedy, dá mi novou.“

Úplně jsem se v tom s tím vládcem Kovárny zamotal.

„A když nepraskne?“

„Tak mi zůstane. Pak se vybírají další věci: drátěná košile, pancíř...“

„A vždy k tomu budou používat kolotušku? I u drátěné košile a u pancíře?“

„Ano.“

„Tak to říkal Kustur?“

„Ano.“

„Pak to tak bude. Kustur ví, co říká.“

„A co mi řekneš ty, tati?“

„Nic. Nikdy jsem v Kovárně nebyl. Nikdy mi nevybírali výstroj. Jak bych to tedy mohl vědět?“

„Müldün ti o tom nikdy nevyprávěl? On přeci v Kovárně byl.“

„Nevyprávěl. Proč by měl?“

Má pravdu, proč. Müldün není zrovna upovídáný. Zato ale nemá problém kdykoliv a komukoliv jednu vrazit.

„Tati, ty...“

V tu chvíli otec vyskočil. Už stokrát jsem viděl, jak vyskočil. Okamžitě zapomněl na mě, mámu, kumys, hory, světy, na všechno. Kožich letěl na jednu stranu – ker buu! Lavice na druhou – uo uo!¹⁹ Stolek s pohárem – alaatang ulaatang!²⁰ „Och!“ naříkala máma v takových případech. „*Odletělo, utrhlo se devět hlav jeřábích!*“²¹ Kumys se rozlil a tek l po ohoblovaných prknech. Měch – prásk mě na kolena. Zátka vypadla a já byl od toho zmazaný až po uši.

¹⁹ Ideofon, předzpěv písní ajyy a lidí.

²⁰ Ideofon, předzpěv písní, monologů šamanů a šamanek. Má ukázat jejich nadšení.

²¹ Zvolání démonů abaky, zaskočených nepříjemnou situací.

„Co?“ zařval můj otec hromovým hlasem. „Hlouposti! Jen samé výmysly! Zloděje lze usvědčit třemi způsoby...“

To nebylo na mě. Není lehké si zvyknout na takové nečekané výbuchy, ale nic jiného se neděje, takže to není nic hrozného. Hlavní je tiše sedět a držet jazyk za zuby. Když odpovídá Sier Tojon na něčí výzvu, není to na vás. On učí, poučuje, rozhoduje spory. A co jste si mysleli? Vládce zákonů musíte poslouchat!

„... na základě slov někoho cizího, který u zloděje ukradené věci viděl, na základě vlastního pátrání podle stop na místě krádeže a po několika letech bez jasných důkazů na základě udání souseda. V prvním případě usvědčený vrah vynahrazuje škodu majiteli, v druhém případě podléhá veřejnému potrestání...“

Pěstí udeřil do zábradlí. Prásk!

„... v třetím případě, pokud se zloděj přizná, nevynahrazuje škodu ani není trestán. Udavače... Mlčte! Nepřerušujte mě! Udavače nikdo nesmí odsuzovat a nic mu vyčítat. Ptáte se proč? Jelikož takoví lidé jsou pro veřejnost nesmírně důležití... Nesmírně! Pochopili jste?“

Zdá se, že to tam pochopili. Kde tam? No kde, kde... Tam, kde se ho dovolávali.

Jednou jsem se mámy zeptal, jak je možné, že když táta vylítne, bojím se, ale nerozšiřuju se. Bojíš se, začal mi místo mámy vysvětlovat Müldün, který se objevil vedle ní. Rozšiřujeme se, když se rozčilujeme. Když soupeříme. Když bojujeme. Ty nejsi pro otce ani soupeř ani podvodník. Kdybys otci v noci, když spí, zajel dřevcem... a odmlčel se. Nepochopil jsem, co tím chtěl říct.

„Jsem přísný,“ řekl otec.

Sedl si zpět na lavičku. No, skoro. S výčtkou ve tváři se na mě podíval: kde je lavička? Zvedl jsem ji, otřel rukávem a postavil k němu. Otec si sedl a upřel zrak na hory. Zdálo se, že je velmi unavený. Začal jsem poklízet, měch, zátku, čoron. Naštěstí se pohár nerozbil. Kožich jsem mu dal na kolena. Zabalil jsem mu je a na okrajích kožich zastrčil. Táta si opřel

nohy o zábradlí, což znamenalo, že to celé musím zopakovat ještě jednou. Nalil jsem do čoronu zbytek kumysu. Mlčel jsem a snažil se být co nejvíc potichu.

„Jsem přísný,“ zopakoval otec a postupně se uklidňoval. „Jsem přísný, ale jsem už takový.“

Po poučování vždycky tak mluvil.

Teď, po tolika letech, když se vše zhroutilo a opět povstalo, a někdo zemřel a někdo ne, teď už chápu, že měl otec pravdu. Já, Ürüng Uolan, Bílý chlapec, pojmenovaný na počest mého strýce Ürünga Aar Tojona, Bílého velkého náčelníka, už dávno nejsem chlapec. Bílé mám teď už jen vlasy. Co jsem věděl o Kovárně? O jejím vládci Kytajovi? Jen to, že má železný dům na ledové mohyle, kovadlinu velikosti býka a pec velkou jako kobyla a taky to, že násada jeho kladiva je velká jako starý kůl, ke kterému se přivazují koně. Kladivo hřmí, kleště ječí, pilník skřípe. No a co? Říkali to všichni. Nikdo z nich to na vlastní oči neviděl, ale žvanili jeden přes druhého. Müldün to všechno viděl, ale mlčel. Táta to neviděl, ale také mlčel. Bylo zvykem, že takoví jako já, co se bootury už narodili a nebyli jimi jen vychováni, jeli do Kovárny, aniž by věděli, co a kdo je tam čeká. To znamená, že Sier Tojon, Vládce zákonů, Tatíček zvyků, se choval k synovi nejen přísně, tím že ho mučil nevědomostí, ale i spravedlivě.

Kdybychom já i otec věděli, co mě tam ve skutečnosti čeká, tak by mi otec zakázal tam jezdit. Moji příliš zvědaví vrstevníci, kteří chtěli ukojit svoji zvědavost předčasně, se z Kovárny domů nevrátili. No a co? Kladivo hřmí, kleště ječí, pilník skřípe.

Na tom není nic divného.

5

Sluneční Nuoraldyn Chotun

„Mami, vezmu si něco k jídlu! Pro sebe a pro Kustura.“

Máma v kuchyni nebyla. Ona mě však vždycky slyší, ať je kdekoliv, i kdyby byla na druhé straně domu. Hned přijde.

Kdybych chtěl, vím, kde co najít, ale je lepší se zeptat. Jsem syn svého otce, musím se chovat správně. Všichni by se tak měli chovat. Pak bude na celém světě dobře a radostně, jako u nás v ulusu. To ađarjci jsou zlí a hloupí. Porušují zákony. To proto je kolem nás tolik neštěstí, i u nich, zkrátka všude. V našem ulusu žádní ađarjci nežijí, proto tu nejsou ani žádné pohromy. Myslím tím skutečné, velké pohromy, o kterých zpíval dědeček Serkeen: válka, vpády, bouře, uragán.

Žijeme na jihu Sedmého nebe. Všichni tu poslouchají mého otce. Proto je u nás všechno v pořádku. Alespoň, co si pamatuju.

Od krbového dýmníku sálalo znatelné horko. Na železných dvířkách se míhaly různobarevné ohničky. Za nimi to bublalo, praskalo, syčelo. Krásně tu vonělo vařené maso. Zakručelo mi v břiše. Zdá se, že už mám taky hlad. Na poličkách byly v řadách vyrovnané poháry, misky, stříbrné hrnečky a mísy. K tomu ještě dva baculaté samovary. Jeden už je bohužel rozbitý, už v něm nevaříme. Ten druhý je v pořádku.

Všude je čisto a poklizeno. Moje máma je nejlepší hospodyně na nebesích. A vůbec v celé Osmikrajní.²² Je pravda, že jsem nikde jinde než u nás na nebesích nebyl, ale jsem přesvědčen, že jinak tomu ani být nemůže. Á, tady je smetana. A copak to máme tady?

Máma nepřišla do kuchyně, vplula tam jako kačenka po vodní hladině. Její chůze je obdivuhodná. Klidná, dobrá, nikdy nikam nespěchá, a přesto vždy všechno stihne. Tichá světlá radost – to je sluneční Nuoraldyn Chotun.

„Mami, já...“

„Slyšela jsem, Ůrüníku. Rosteš a musíš pořádně jíst. Jsem ráda, že to sám chápeš.“

Nic nechápu. Ale proč bych se hádal? Možná to chápu, akorát ne hlavou, ale žaludkem.

„Ano, mami. A Kustur taky roste.“

²² Archaický epiteton poukazující na mnohotvárnost tváře Země.

„Akorát jsem navařila.“

„Kustur taky roste.“

„Sedni si ke stolu.“

Slyšela, co jsem říkal o Kusturovi, ona slyší vždy všechno. Jen tomu nevěnovala pozornost. Ale nemyslete si, že jí bylo líto jídla. Pro ni je nejdůležitější naše rodina. Abychom byli najezení a nic nám nechybělo. Abychom všichni, táta, já, Müldün a malá Ajtalyyn Kuo,²³ měli všechno. To, co se netýká přímo nás, ji nezajímá. Doslova to propluje mimo ni. Jako kdyby plulo po řece naplavené dříví, podívá se na ně koutkem oka, otočí se a zapomene na to. Když si však třeba myslím, že jí nestihnu říct, že potřebuju nové boty, šup, a už jsou přede mnou, z vlčí kůže, s dvojitou podrážkou a sedí mi akorát.

Tak teď už víte, jaká je moje máma.

„Děkuji, mami. Mám tě rád!“

Už dříve zářila, ale teď úplně rozkvetla. Její úsměv mě naplňoval hřejivým teplem, koutky úst se zvedly až k uším. Úsměv coby odpověď.

„Sním všechno. I teplé jídlo, i smetanu... Máš smetanu, vid?“

Smetanu jsem už sice našel, ale radši se zeptám. Mamin-ka bude ráda.

„Samozřejmě, Ürüníku. Nech si chutnat. Hned ti to dám na stůl.“

„Ano, mami. Stačí na sandaly. Nemusíš mi to dávat na stůl, ano?“

U nás, tedy, u ajyy, říkáme některým věcem jinak než ostatní v ulusu. Sandaly, tak říkáme stolu, oron je lůžko nebo postel, čompo je palcát a ještě kolotuška... Občas to pěkně motám, jednou to řeknu tak, pak zase onak. Někdy ze mě vypadnou oba názvy. Kamarádi se tomu nejdříve divili. Čagyl se mi zkusil vysmívat, ale dostal po tlamě. No co, nakonec si zvykli.

„Proč to nechceš na stůl, Ürüníku?“

²³ „Měsíční kráska“, sestra Ürünga Uolana.

„Kustur na mě čeká ve dvoře. Je to pro nás dva, mami.“

„Zavolám Elljaja, donesu mu to na dvůr. Ty si sedni ke stolu.“

Elljaj je náš sluha, jeden z osmi.

„Nemusíš volat Elljaja. Sám mu to donesu.“

„Proč?“

„Taky si to sním na dvoře. Říkala jsi mi, že pobyt na čerstvém vzduchu je prospěšný.“

„Správně si to všechno pamatuješ,“ řekla dojatě máma. „Dobře, klidně si to sněz ve dvoře. Vezmi si smetanu a pečený kejšes.²⁴ je ještě horký.“

V dýmníku cosi nahlas prasklo. Ohýnky za dvířky pohasly. Hořel už jenom jeden, taková zelená světluška. Plápolal, oznamoval, že je maso hotové. Příklopka se zvedla a ven vyjel kotel z lehkého stříbra. Linula se z něj taková vůně, že se mi sbíhaly sliny a málem už mi tekly po bradě. Copak maminka, to je mistrovská kuchařka. Je pravda, že když se maso dělá na otevřeném ohni, v kotli, nebo se peče na uhlících, tak je taky výborné. Ale chutná jinak. Navíc když se dělá na ohni, je to větší zábava.

„Pozor, nespal se.“

„Ano.“

„Tak, dala jsem ti to na ták. Otevřu ti dveře, máš plné ruce. Lžíce máš? Tak dobrou chuť, nech si chutnat.“

To, co nandala maminka jenom pro mě, na Kustura samozřejmě zapoměla, by stačilo pro čtyři hladové pastevce až do konce života. My ale nejsme pastevci, tak jsme to s Kusturem všechno snědli. Málem jsme praskli, ale snědli jsme to. Mladé koňské maso, polité tukem, s cibulkou a česnekem, vytažené přímo z ohně, pečené kořínky kejšesa. Pak jsme to všechno zapili studenou smetanou. Čup čup,²⁵ uruj tusku!²⁶ Jak se to do nás všechno mohlo vejít? Seděli jsme, funěli, supěli a připadali jsme si jako obrovské balóny. Jako

²⁴ Jedlý oddenek šmelu okoličnatého.

²⁵ Ideofon líbání.

²⁶ Přání štěstí.

lesní dedugani, vykrmení na zimu. A vstát? Kdepak, nešlo se ani pohnout.

„Vyříd' – škyt – sluneční Nuoraldyn Chotun – škyt – nejhlubší poděkování! Ona je opora Třech – škyt – Třech světů. Kdyby bylo třeba něco – škyt škyt – ukovat znovu, opravit...“

Mám říct Kusturovi o tom samovaru? Ale ne, to je hloupost. Zaprvé, stejně nepůjde opravit. Ani otec ho nespravil. Až se stane Kustur velkým mistrem devátého pokolení, tak pak to třeba zvládne. A zadruhé, rodiče nechtějí, abychom mluvili o věcech, které máme doma. Myslím si, že je to proto, aby nám ostatní nezáviděli.

„Můžeš jí poděkovat – škyt – sám!“

„Nikdo mě nezval a sluneční Nuoraldyn Chotun za mnou sama nepřijde.“

„Dobře, řeknu jí to.“

„Ürüngu! Kusture! Pojd'te honem, jdeme hrát kyly.“²⁷

Za ohradou skákal jako zajíc Čagyl. Buď už se zahříval na hru, nebo se nemohl dočkat. No, já a Kustur toho teď určitě hodně naskáceme. Všichni se nám budou akorát smát.

„Jen běž, my tě hned doženeme.“

Čagyl se vmžiku vypařil jako pára nad hrcem. Jak ho teď dohoníme?

„Jdeme?“

Kustur už stál na nohou a kmital jimi jako divý. Vypadal úplně, jako by měl prázdný žaludek.

„A ty nemusíš za otcem do kovárny?“

Upřímně řečeno, teď bych se rád na chvíli natáhl.

„Kdepak. Otec dělá nějakou tajnou věc pro šamana Aramana.“

„Jakou?“

„To mi neřekl. Vyhnal mě a řekl, ať se prý dneska v kovárně neukazuju. Když je to tajné, nesmím se ani dívat.“

Kovárna, pomyslel jsem si. Už brzy.

Přeběhl mi mráz po zádech. Sladce a zároveň děsivě mě polechtal.

²⁷ Hra, která spočívá ve skákání na jedné noze podél dvanácti značek.

Pojď sem, silný

Organizovat závody na tūsülge se smí jen o svátcích. My jsme si ale našli kousek, hned na kraji, kde byla tráva ještě neušlapaná, takové napůl pole. Bylo to rovné místo, úplně pro nás. Pamatuju si, že starší kroutili hlavami a pochybovali: povolit jim to, nebo nepovolit? Chtěli se zeptat mého otce, ale pak si to rozmysleli. Obtěžovat Siera Tojona s hloupostmi? To by je přišlo draho. No a tak si tu můžeme skákat, bojovat a dělat všechno, co chceme.

Když jsme s Kusturem dorazili, kylyy bylo už v plném proudu. Čagyl se akorát rozbíhal. U první větvičky se obratně odrazil levou nohou, Čagyl je levák, a skákal jako kobylka. Sedm, osm...

„Ča-gyl! Ča-gyl!“

Když vyskočil podeváté, div neuletěl do nebe a za hlasitého zadunění dopadl na zem a zabořil se oběma patami do země. Zavrával, ale ustál to. Vítězně zvedl ruce nad hlavu:

„Sláva!“

„Ča-gyl! Ča-gyl!“

Ajan, nafouknutý pýchou k prasknutí, protože dělal rozhodčího závodu, označil ostrým klackem místo, kde končily Čagylovy paty. Zároveň pečlivě smazal předchozí značku, která byla o tři pěsti blíž k poslednímu ukazateli.

„Ny-kus! Ny-kus!“

Nykus je vtipný. Skáče na jedné noze a druhou nohou i oběma rukama máchá na všechny strany. Tak už domáchal, zakopl. Ještě že stačil natáhnout ruce před sebe, jinak by si pěkně nabil nos. Smáli jsme se tak hlasitě, že to muselo být slyšet na horních, Osmých nebesích. My žijeme na Sedmých.

„Kus-tur! Kus-tur!“

Křikem jsem podporoval Kustura ze všech nejvíc. A víte co? Pomohlo to! Kustur doskočil o pět dál než Čagyl. Zbytečně se bál, že se zesměšníme. Vida, jak nám mamincina dobrota přišla vhod!

„Kus-tur! Kus-tur!“

Teď jsem byl na řadě já.

„Ü-rüng! Ü-rüng!“

Rozběh byl ještě v pohodě. Ale jak jsem začal skákat! Jídlo i pití se mi ve střevech honilo. Ker buu! Skáču jako hloupý adaraj. Říká se totiž, že mají všichni jen jednu nohu. V hlavě se mi zmítá strach a hrůza: „*Já prasknu. Já určitě prasknu. Pomoc!*“

„Ü-rüng! Ü-rüng!“

Uuf! Dorskákal jsem a neupadl, díkybohu. Vida, nikdo se mi nesměje. A co se mi plete Ajan pod nohama? Funí, i jazyk vyplázl, jak se snaží.

„Ürüng skočil stejně jako Kustur! Na milimetr přesně.“

„Remíza!“

„Ü-rüng!“

„Kus-tur!“

„Roz-skok! Roz-skok!“

Cože, znovu? Už ne – konec! Když remíza, tak remíza. Ani Kusturovi se nechtělo, to bylo vidět. Na znamení remízy jsme se objali jako bratři a otřeli nos o nos. Ostatní ještě chvílku křičeli, chtěli, abychom ještě skákali, ale pak se uklidnili. Někdo křiknul: „*Chapsagaj.*²⁸ *Pojďte, kdo s koho!*“ a už nás nechali na pokoji. Byl jsem rád. Mám dovoleno bojovat jen se staršími. Nikdo z mých přátel nebyl starší než já, Ajan byl ještě mladý, zkrátka to padlo na mě. Budu rozhodčí!

Dříve byl chapsagaj jen pro některé bootury. Než uběhlo osmnáct let od narození bootura, nesměl se rvát. Po dovršení osmnácti to ale také nedovolili každému. Jenomže se začali prát i ti, kterým to nedovolili. Viděli, jak se perou dospělí, a už se váleli jeden po druhém. Dospělí jim dali pár facek, ale pak si řekli, jen ať se zacvičují, zelenáci! Však jim to prospěje. Říká se, že to rozhodl právě můj otec. Teď už můžeme zápasit od devíti let. Ale o svátcích ani náhodou. Dívej se, křič, klidně vyleť z kůže, ale do kruhu nelez.

²⁸ Jakutský národní boj.

U nás na nebesích to vědí všichni. Ve Středním světě nesmí mladí bojovat do svých osmnácti. Vida, jak mají přísná pravidla. Dobře, že žijeme v nebi. Zajímalo by mě, jak je to u adarajců. Ti nemají žádné zákony. Vždyť se nebojí bojovat i proti pravidlům.

O svátcích jsou dospělí bojovníci zahaleni přehozem, aby nikdo nevěděl, kdo bude s kým bojovat. Sjíždějí se sem lidé i z jiných ulusů, aby hádali, kdo se pod přehozy skrývá. My jsme místní, a tak od narození známe všechny z ulusu, neomylně je poznáme, ať jsou přikrytí nebo ne. Zápasník pak hned vstoupí do kruhu a čeká, kdo si na něj troufne.

... Ispen, liška mazaná, nastavil Čagylovi nohu a ten se musel odrazit dlaní od země, aby neupadl.

„Jedna.“

Zvedl jsem prst. Kdo se třikrát dotkne dlaní země, prohrál. To jsou taková naše pravidla. Pravidla pro kluky. Dospělí mají pravidla přísnější. Jednou jedenkrát se dotknou země a konec, musí z kruhu ven. Čagyl může bojovat dál. Skočil Ispenovi po nohách, Ispen ho chytil přes záda za hrudník. Dlouho sebou házeli ze strany na stranu a snažili se chytit protivníka šikovněji, převrátit ho na bok a shodit na zem. Nakonec se Ispen vyškubl, uskočil dozadu a Čagyl se opět dotkl dlaní země.

„Dva!“

Ispen se, omámený úspěchem, vrhl do útoku. Marně. Čagyl se osvobodil ze sevření, strčil do Ispena ramenem. Úder? Ne, nejdříve se dotkl, potom udeřil, pěkně podle pravidel. Ispen ztratil rovnováhu a Čagyl mu podkopl nohu, na které stál.

„Ča-gyl!“

Konečné vítězství, bez chybičky.

„Ča-gyl! Ča-gyl!“

Čagyl v kruhu zůstat nechtěl, potřeboval si odpočinout. Do boje šli Nikus s Kusturem, ale to už bylo předem rozhodnuté. Za udagankou byste běželi úplně zbytečně. Kustur Nikuse hravě přehodil přes bok, ani nezavrával. Tak

proti němu nastoupil Vilün, který je z nás největší a nejsilnější. Kustur je ale šlachovitý a hbitý. Už dva roky se dohadují, kdo je lepší. Pamatuju si, že se spolu celou zimu nebavili, trucovali.

„Vi-lün! Vi-lün!“

„Kus-tur! Kus-tur!“

Chytli se. Pustili. Znovu se chytli. Kustur mu proběhl pod loktem, uhnul se vpravo, vlevo. Chodil shrbený kolem dokola, vystrčil lopatky jako zvíře. Vilün přešlapoval uprostřed, sledoval, co se bude dít. Kustur je jako vlk. Přihnal se, kousl a odskočil. Čeká na moment, kdy by mohl kořist svalit. Vilün je medvěd, snaží se schvátit kořist tlapami a zlomit. Kusturovy prsty na ruce jsou jako tesáky. Zatnuly se do cizího zápěstí a trhaly. Kdepak, medvěd je silný, nesvalí se. Vlk rozevřel své ostré sevření, uskočil stranou a pán lesa za ním. Kde se v něm vzala taková rychlost? Dohonil ho, sevřel, ale ne tak pevně, jak chtěl. Vlk se vyškubl. Podrazil Vilünovi nohu, ale sám se neudržel na nohou.

Spadli oba.

„Vi-lün!“

„Kus-tur!“

Nedalo se rozhodnout, kdo se dotkl země jako první. Jsem to ale špatný rozhodčí. Kdo je vítěz? Nejspíš ani jeden. A tihle dva se zmítají na zemi. Zapomněli na pravidla. Oba se snaží toho druhého osedlat. Řvou, kašlou, Vilünovi teče z nosu krev.

„Nechte toho,“ křičím. „Tak už dost!“

Neslyší mě.

„Vstávejte! Remíza!“

Jsou jak hluší, tupci.

„Buď běžte bojovat znovu, nebo uvolněte místo jiným!“

„Jiným? Uvolnit místo?“

„Ano.“

„Máš pravdu, chlape. Co že ses tak rozseděl?“

To už je na mně.

„Pojď sem, silný. Ukaž to nám slabým.“

Silní a slabí

Omogoj je starší. S ním se rvát můžu. O půl hlavy vyšší než já a ramena má skoro dvakrát širší. Jemu už je dvacet.

Já proti Omogojovi? Prásk a rozmázne mě!

Zatímco jsem přešlapoval z nohy na nohu a nevěděl, co dělat, Vilün a Kustur se po čtyřech vymotali z kruhu. Jako by je odvál vítr. Co se to tam děje? Kruh se zvětšoval na všechny strany. Byl větší a větší. Kde se vzalo, tu se vzalo, najednou bylo kolem hrozně moc lidí. Letět s rozpřaženýma rukama k zemi? Nikdo by nechtěl být na místě toho bojovníka, který tak poletí. Kampak asi spadne? Místa jsme měli až až. Tady tedy lítat nechci.

Omogoj už byl svlečený. Stál, usmíval se, hrud' mu svaly jen hrála. Ta hrud'! Jako kovadlina! Měl na sobě krásné kalhoty z měkké rovdugy, byly popelavě šedé s červeným vzorem na stehnech. Ušila mu je Mičie. Mají se s Omogojem rádi. Brzy se budou brát. Ženich už přihnal do rodiny výkupné za nevěstu. Výkupné s kopyty – klapý klap, tak jsme tady. Buď nás snězte, nebo krmte! Heleme se, Mičie vykukuje tamhle zpoza kůlu. Ruměnc ve tváři, ostré obočí. Je taky krásná, krásnější než ty kalhoty...

Jen řekněte, jak je to možné: ona je krásná a on je zlý pes! Vždycky se na mě zlobí. Co jsem mu udělal? Poprat se? Ne-jsem proti! Ale zlobit se něj, proč bych měl? Nebo je taky silnější, když se rozčílí? To sotva, s tím se člověk musí narodit...

Bílý velký náčelníku! Čemu jsem rozuměl, já hloupý blázen, v mých dětských letech? Závist, to bylo pro mě vždy jen slovo. Jestli jsem někomu záviděl, tak to bylo jen dětin-ské: ty závidíš mně, já tobě, ale vždyť je to fuk, jdeme dál! Když byla závist opravdu silná, dobré na tom bylo, že to vlastně nebolelo, jen jsem něco chtěl. Nevěděl jsem, jak je to bolestivé, nesnesitelně a příšerně bolestivé, když chcete, ale nemůžete – nemůžete nic, nijak a za žádných okolností. Měl jsem teprve přijít na to, jaká je to bolest, podívat se jí